

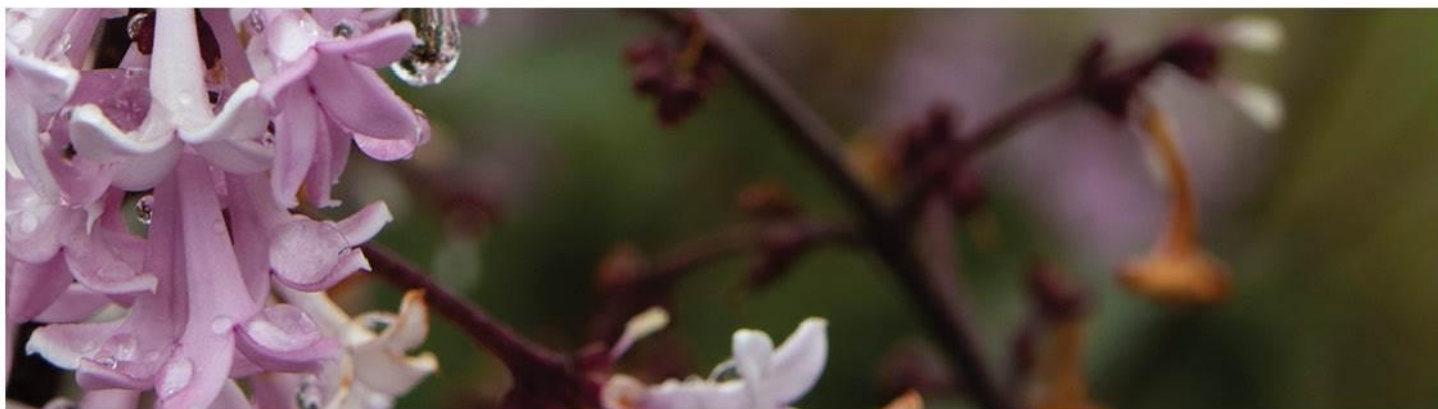

ÍRAFOSS- OG LJÓSAFOSSSTÖÐVAR

Greinargerð deiliskipulagsbreytingar

Selfosslína 1 og tengivirki við Írafossstöð

01.10.2026

Deiliskipulagsbreyting þessi, sem kynnt og auglýst hefur verið samkvæmt 1. mgr. 43. gr. skipulagslaga nr. 123/2010, með síðari breytingum, var samþykkt af sveitarstjórn Grímsnes- og Grafningshrepps _____

f.h. Grímsnes- og Grafningshrepps

Deiliskipulagsbreytingin var auglýst frá _____ með athugasemdafresti til _____

Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsbreytingarinnar var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____

UPPLÝSINGAR

SKJALALYKILL

114210-GRG-001-V04

HÖFUNDUR

IS

RÝNT

AB/ÁJ

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	4
2	FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR	4
2.1	Fyrirhuguð framkvæmd	4
2.2	Gróður og lífríki	5
2.3	Vernd	5
2.4	Vatnshlot	5
2.5	Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032	6
3	DEILISKIPULAGSSKILMÁLAR	7
4	UMHVERFISMATSSKÝRSLA	8
4.1	Niðurstaða	8
5	SKIPULAGSFERLI	9

1 INNGANGUR

Landsnet undirbýr endurnýjun á hluta Selfosslínu 1, sem liggur frá Ljósafossstöð að Selfossi. Fyrirhugaðar framkvæmdir fela í sér að Selfosslína 1 verður endurnýjuð frá Ljósafossstöð og að mastri nr. 8 sunnan Írafossstöðvar (mastrið er fyrir sunnan deiliskipulagssvæðið). Núverandi 66 kV loftlína verður tekin niður og í staðinn verður lagður 132 kV jarðstrengur. Jarðstrengur mun í megindráttum liggja um svæði sem hefur verið raskað vegna mannvirkjagerðar. Breytingin er gerð til að mæta meiri raforkuþörf á Suðvesturlandi til framtíðar með því að spennuhækka línuna í 132 kV og geta þannig fullnýtt flutningsgetu hennar og bætt afhendingu raforku. Einnig er fyrirhugað að rífa hluta af núverandi tengivirki og byggja hús sem mun hýsa þann búnað sem áður var utandyra. Selfosslína 1 og Sogslína 2 koma til með að tengjast inn í nýtt innitengivirki með jarðstreng.

Lagning 132 kV jarðstrengs er tilkynningarskyld til HMS sem ákvarðar um matsskyldu, sbr. tl. 13.02 í viðauka 1 í lögum um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Fyrirspurn var send til HMS og úrskurðaði stofnunin 16. maí 2025 að fyrirhuguð framkvæmd væri ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og væri því ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Gildandi deiliskipulag var staðfest með auglýsingu í B-deild Stjórnartíðinda í júní 2022. Að öðru leyti en því sem hér er greint frá gilda skilmálar þess skipulags, með síðari breytingum.

Skipulagsgögn eru gildandi og breyttur skipulagsuppdráttur ásamt greinargerð þessari. Breytt deiliskipulag er í samræmi við aðalskipulagsbreytingu sem er í skipulagsferli.

2 FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR

Á því svæði sem deiliskipulagsbreytingin nær til eru reknar tvær vatnsaflsvirkjanir sem nýta vatn Sogsins; Ljósafossstöð norðar og Írafossstöð sunnar. Öll helstu virkjanamannvirki eru til staðar sem og háspennulínur sem allar eru á bilinu 66 – 220 kV. Svæðið er vel gróið og hefur trjám verið plantað umhverfis stöðvarnar, auk þess sem golfvöllur er við Írafossstöð. Rétt austan við stöðvanna er Þingvallavegur og er aðkoma af honum. Vegna þeirrar starfsemi sem er til staðar í dag þá hefur svæðinu að miklu leyti verið raskað.

2.1 Fyrirhuguð framkvæmd

Áformað er að endurnýja 132 kV hluta útítengivirkisins á Írafossi þar sem þessi hluti tengivirkisins er orðinn gamall, er í grunninn frá 1952 og er kominn tími á endurnýjun á búnaðinum. Núverandi útítengivirki er bæði 132 kV og 220 kV. Nýja tengivirkið fyrir 132 kV hlutann verður GIS-tengivirki sem er innitengivirki og er mun minna í stærð en útítengivirki. 132 kV hluti útítengivirkisins verður rifinn niður eftir að nýja tengivirkið er farið í rekstur, en 220 kV útítengivirkið er nýrra og mun standa áfram.

Við hönnun tengivirkisins verður útlit Írafossstöðvar haft að leiðarljósi til að mynda heilstætt útlit fyrir svæðið.

Hluti af búnaði tengivirkisins eru fimm aflspennar. Ekki er enn ljóst hvort byggt verði spennahús yfir spennanna, samtal um það mun eiga sér stað á milli Landsnets og Landsvirkjunar og verður tekin ákvörðun í málinu síðar.

Allar lagnir inn í nýja GIS tengivirkið verða lagðar með jarðstrengjum. Í deiliskipulaginu er gert ráð fyrir tengingu Sogslínu 2 (SO2) inn í nýja GIS tengivirkið með jarðstreng. Áætlað er að fara með jarðstreng frá mastri 2 í núverandi línu og fara austanmegin við núverandi tengivirki inn í nýja innitengivirkið. Til að færa loftlínuna í jörð þarf að skipta út núverandi mastri fyrir nýtt strengendamastur. Gert er þá ráð fyrir að fjarlægja mastur 1 í núverandi línu.

Nýr jarðstrengur Selfosslínu kemur til með að liggja um iðnaðarsvæði virkjana, eða frá Ljósafofssstöð að Írafossstöð og niður með Soginu, að svonefndu mastri 8 í Selfosslínu. Einnig er gert ráð fyrir tengingu Selfosslínu 1 (SE1) inn í nýja tengivirkið, og er áætlað að það gerist innan 10 ára.

2.2 Gróður og lífríki

Í vistgerðarkortlagningu Náttúrufræðistofnunar er að finna eftirtaldar vistgerðir á og í nágrenni svæðisins: Starungsmýrarvist og runnamýrarvist á láglendi með mjög hátt verndargildi. Bugðupuntuvist, grasmóavist, snarrótarvist og lyngmóavist á láglendi með hátt verndargildi. Aðrar vistgerðir með lágt verndargildi eru; skógrækt, tún og akurlendi, sanda og vikravist, hraungambravist og alaskalúpína.

Í kortasjá Náttúrufræðistofnunar, um sérstaka vernd jarðminja og vistkerfa, er ekki að finna vistkerfi og jarðminjar sem falla undir 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013.

Talsvert fuglalíf er á svæðinu árið um kring og hefur það alþjóðlega þýðingu fyrir himbrima, húsönd og gulönd.

2.3 Vernd

Jarðstrengur mun liggja um svæðið Alviðru og Sog nr. 747 sem er á náttúruminjasrá yfir aðrar náttúru-minjar. Sog með 200 m spildu beggja vegna, frá ármótum Hvítar upp að Írafossvirkjun, ásamt Álftavatni öllu með eyjum, svo og mýrlendi vestan vatnsins. Fjölbreyttur gróður og fuglalíf. Kjörið útivistarsvæði.

Jarðstrengurinn mun einnig liggja um votlendissvæðið Sogið-Þingvallavatn sem er á B-hluta náttúru-minjaskrár.

Í gildandi skipulagi er fjallað um minjaskráningu og settir skilmálar fyrir minjar. Deiliskráning minja og húsaskráning hefur farið fram fyrir skipulagssvæðið.

2.4 Vatnshlot

Á svæðinu er að finna grunnvatnshlotið Lyngdalsheiði 104-305-G, skv. vatnavefsja. Ástand grunnvatnshlotsins er ekki þekkt en um er að ræða vatnsmikla grunnvatnsstrauma sem liggja um svæði sem er í nálægð við landbúnaðarsvæði, vegi og ýmislegt manngert umhverfi og mögulega undir einhverju álagi vegna þess, þrátt fyrir að það hafi ekki verið skráð.

Strengurinn kemur til með að þvera straumvatnshlotið Brúará 104-904-R þar sem hún sameinast Soginu. Vistfræðilegt ástand þess er mjög gott en efnafræðilegt ástand óþekkt. Ekkert álag er skráð.

Ekki er gert ráð fyrir að vatnshlot breytist eða að breytingar verði á vatnsgæðum, vatnsmagni, efna- eða eðliseiginleikum vatns frá því sem er í dag.

2.5 Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2020-2032

Stefna aðalskipulags fyrir Selfosslínu 1 er eftirfarandi:

HEITI	LÝSING OG STEFNA
Selfosslína 1 loftlína	Loftlína frá mastri nr. 8 sunnan Írafossstöðvar að tengivirki við Selfoss, 66 kV. Gert er ráð fyrir að línan verði spennuhækkuð í 132 kV og eftir atvikum lögð í jörð. Norðan við mastur 8 verður línan tekin niður og öll ummerki um hana fjarlægð.
Selfosslína 1 jarðstrengur	Jarðstrengur 132 kV, frá mastri nr. 8 sunnan Írafossstöðvar að Ljósafofssstöð. Við nákvæma útfærslu og hönnun á staðsetningu strengs er heimilt að hnika honum lítillega til. Vanda skal frágang að loknum framkvæmdum. Helgunarsvæði jarðstrengs er alls 11 m. Áhersla er lögð á að raska landi sem minnst og ganga þannig frá í lokin að land grói upp og verksummerki hverfi.

Stefna aðalskipulags fyrir iðnaðarsvæði við Írafoss- og Ljósafofssstöðvar er eftirfarandi:

NR	HEITI	STÆRÐ (HA)	LÝSING OG SKILMÁLAR	JÖRÐ
14	Ljósafofssstöð	4,2	Vatnsaflsvirkjun í Soginu, uppsett afl er 16 MW. Á svæðinu er einnig tengivirki Landsnets. Áformað er að byggja rafal til vetnisframleiðslu. Fyrirliggjandi er deiliskipulag fyrir svæðið.	Sogs-virkjanir
15	Írafossstöð	10,9	Vatnsaflsvirkjun í Soginu, uppsett afl 48 MW. Á svæðinu er einnig tengivirki Landsnets, sem áformað er að stækka í allt að 400 m ² . Fyrirliggjandi er deiliskipulag fyrir svæðið. Á reitnum er símsstöð og dæluhús fyrir hitaveitu. Á svæðinu eru einnig sex starfmannabúðir Landsvirkjunar og mötuneyti starfsmanna.	Sogs-virkjanir

Hluti svæðis sem jarðstrengur kemur til með að liggja um er undir hverfisvernd HV26, innan þess svæðis er Írafossstöð og hluti mannvirkja sem henni tengjast. Stefnan er að uppbygging tryggi viðhald náttúrulegs yfirbragðs svæða og að forðast skal að raska vistgerðum með mjög hátt verndargildi, sem ná yfir 2 ha eða stærra svæði.

NR	HEITI	LÝSING OG SKILMÁLAR	JÖRÐ
HV26	Sogið ásamt bökkum	Sog með 50 m spildu beggja vegna, frá ármótum Hvítár upp að Írafossvirkjun (Ýrufossvirkjun), ásamt Álftavatni með eyjum, svo og mýrlendi vestan vatnsins. Þrastaskógur ásamt Öndverðarnesi I. Fjölbreyttur gróður og fuglalíf. Kjöríð útivistarsvæði. Svæðið er á náttúruminjaskrá (747).	Nokkrar jarðir

3 DEILISKIPULAGSSKILMÁLAR

Gerð er breyting á skipulagsuppdraetti og greinargerð. Á uppdraetti er bætt við jarðstreng frá Ljósafofssstöð að mastri nr. 8 sunnan Írafossstöðvar. Sá hluti Sogslínu 2 sem er næstur Írafossstöð er settur í jörðu og byggingarreitur fyrir tengivirkishús er stækkaður. Í greinargerð eru settir skilmálar vegna þessara breytinga.

Í gildandi deiliskipulagi er gerð grein fyrir núverandi háspennulínunum og jarðstrengjum. M.a. eru skilmálar um að við framkvæmdir í nágrenni háspennulína og rafstrengja skuli taka tillit til helgunarsvæðis þeirra. Hvers konar framkvæmdir sem ógnað geta afhendingaröryggi raforku eru óheimilar. Hafa skal samráð við Landsnet vegna framkvæmda nærri línunum og jarðstrengjum. Þess skal gætt að raska ekki landi að óþörfu.

Tafla í gildandi skipulagi fyrir háspennulínur og jarðstrengi

Heiti	STÆRÐ KV	LÝSING
Búrfellslína 1	220	Loftlína frá Búrfellsstöð að tengivirki við Írafossstöð.
Sogslína 2	132	Liggur frá tengivirki við Írafossstöð að Völlum í Ölfusi. Línan er víkjandi.
Sogslína 3	220	Loftlína frá Írafossstöð að tengivirki við Stóraskyggirnir.
Hveragerðislína 1	66	Loftlína frá Ljósafofssstöð að tengivirki á Völlum í Ölfusi.
Steingrímsstöðvarlína	66	Loftlína og jarðstrengur frá Steingrímsstöð að Ljósafofssstöð.
Selfosslína 1	66	Jarðstrengur og loftlína frá Ljósafofssstöð að tengivirki við Selfoss.
Ljósafofsslína 1	66	Jarðstrengur frá Ljósafofssstöð að Írafossstöð.

Tafla í breyttu skipulagi fyrir háspennulínur og jarðstrengi

Texta um Selfosslínu 1 er breytt og bætt við umfjöllun um Selfosslínu 1 sem jarðstreng. Texta um Sogslínu 2 er breytt og heimilt að leggja hluti hennar í jörð.

Heiti	STÆRÐ KV	LÝSING
Búrfellslína 1	220	Loftlína frá Búrfellsstöð að tengivirki við Írafossstöð.
Sogslína 2	132	Liggur frá tengivirki við Írafossstöð að Völlum í Ölfusi. Línan er víkjandi. Heimilt er að leggja þann hluta línunnar sem er næst Írafossstöð í jörðu og vera með strengendavirki/mastur þar sem línan breytist úr loftlínu í jarðstreng. Endanleg staðsetning endamasturs og lega jarðstrengs getur hnikast til við endanlega útfærslu.
Sogslína 3	220	Loftlína frá Írafossstöð að tengivirki við Stóraskyggirnir.
Hveragerðislína 1	66	Loftlína frá Ljósafofssstöð að tengivirki á Völlum í Ölfusi.
Steingrímsstöðvarlína	66	Loftlína og jarðstrengur frá Steingrímsstöð að Ljósafofssstöð.
Selfosslína 1	66	Núverandi jarðstrengur frá Ljósafofssstöð með Þingvallavegi að mastri í loftlínu sunnan Írafossstöðvar. Strengurinn verður aflagður.
Selfosslína 1	132	Jarðstrengur frá Ljósafofssstöð að mastri nr. 8 í loftlínu sunnan Írafossstöðvar. Mastur 8 er sunnan skipulagssvæðis. Þaðan liggur loftlína að tengivirki við Selfoss.
Ljósafofsslína 1	66	Jarðstrengur frá Ljósafofssstöð að Írafossstöð.

Byggingarskilmálar fyrir iðnaðarlóðir – texti í gildandi skipulagi

Lóðin Írafossstöð tengivirki er ætluð fyrir tengivirki. Heimilt er að byggja allt að 400 m² hús fyrir tengivirki. Mesta hæð á mæni getur verið allt að 10,0 m.

Byggingarskilmálar fyrir iðnaðarlóðir – texti í breyttu skipulagi

Lóðin Írafossstöð tengivirki er ætluð fyrir tengivirki. Heimilt er að byggja allt að 400 m² hús fyrir tengivirki. Mesta hæð á mæni getur verið allt að 12,0 m. Til framtíðar litið eru hugmyndir um að stærri hluti búnaðar tengivirkis verði innanhúss. Við hönnun á byggingu yfir tengivirki skal útlit Írafossstöðvar haft að leiðarljósi til að mynda heilstætt yfirbragð fyrir svæðið.

4 UMHVERFISMATSSKÝRSLA

Deiliskipulagsbreytingin fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Með breytingunni er mörkuð stefna um framkvæmdir sem kunna að hafa í för með sér umhverfisáhrif.

Breyting á Selfosslínu 1 er í samræmi við stefnu í aðalskipulagsbreytingu sem er í skipulagsferli. Gerð er grein fyrir líklegum umhverfisáhrifum af stefnu í breyttu deiliskipulagi.

Við lagningu jarðstrengs eru tímabundin neikvæð áhrif vegna jarðrasks, bæði á land, gróður og dýralíf. Með vandaðri framkvæmd og frágangi verða langtímaáhrif óveruleg. Ekki er um að ræða svæði sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Jákvæð sjónræn áhrif verða þegar loftlína er tekin niður og áflugsáhætta fugla fellur niður. Sömuleiðis hefur það jákvæð áhrif að með lagningu jarðstrengs er verið að styrkja dreifikerfi raforku á Suðurlandi og auka afhendingaröryggi og afhendingargetu á svæðinu, og standa undir raforkuþörf fyrir fyrirhugaða atvinnustarfsemi og orkuskipti.

Jákvæð sjónræn áhrif verða þegar hluti tengivirkis verður tekinn niður og settur í hús. Auk þess sem afhendingaröryggi raforku verður betra því ekki verður ísing á þeim búnaði sem verður innanhúss.

Tímabundin neikvæð áhrif verða á svæði á náttúruminjasrá og hverfisverndarsvæði á meðan á framkvæmdum stendur. Svæðið er þegar raskað og áætlað að það taki um 3-6 ár að endurheimta á ný gróðurþekju, búsvæði fugla og ásýnd. Áhrif eru því talin óveruleg til langs tíma.

4.1 Niðurstaða

Til langs tíma er talið að spennuhærri jarðstrengur sé bæði jákvæðari fyrir náttúru, umhverfi og samfélag heldur en núverandi loftlína. Vanda skal framkvæmdir til að staðbundin áhrif verði lágmörkuð og rask verði aðlagð landi eins og hægt er.

5 SKIPULAGSFERLI

Deiliskipulagsbreytingin verður auglýst í skipulagsgátt HMS. Umsagnir skulu vera skriflegar og berast í skipulagsgátt fyrir auglýstan tímafrest.

Óskað verður eftir umsögnum frá eftirtöldum aðilum:

- Náttúruverndarstofnun
- Minjastofnun Íslands
- Heilbrigðiseftirlit Suðurlands
- Vegagerðin
- Landsvirkjun
- Fiskistofa
- Umhverfis- og orkustofnun
- Veiðifélag Sogs
- Míla

Reikna má með að breytingin verði auglýst í vetur og staðfest um áramót.